

**BİN YIL HEDEFLERİ VE
EĞİTİMDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ**

**ULUSAL VE YEREL SİVİL
İZLEME GRUPLARI**

2005 YILI

DEĞERLENDİRME RAPORU

Bu yayının içeriği sadece Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Kadın Adayları Destekleme ve Eđitme Derneği ve Eğitim Reformu Girişimi sorumluluğu altında olup, hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmaz.

“Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Projesi” Avrupa Birliği tarafından finanse edilen “Kalkınma İşbirliklerine Toplumsal Cinsiyet Konusunun Entegre Edilmesi Hibe Programı” kapsamında desteklenmektedir.

ÖNSÖZ

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) ve Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ortaklığında yürütülen Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Projesi kapsamında **Sivil İzleme Grupları 2005 Raporu**'nu yayınlamaktan mutluluk duyuyoruz.

Yurttaşların ve paydaşların artan ve genişleyen kamu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hareketlenmeleri, gelişmekte olan çok önemli bir eğilimdir. Projemizin en önemli amaçlarından biri de, yerel ve ulusal paydaşların eğitimde cinsiyet eşitsizliğini azaltmaya yönelik politikaların oluşturulmasına katkı yapmasına olanak sağlamaktır. Bu katkının yararlı ve etkili olabilmesi için araştırma ve delillerle desteklenmesi gerekmektedir.

Bilindiği gibi uluslararası raporlar bu alanda yararlı bilgiler sunmaktadır. Ülkemizin **Herkes İçin Eğitim Hedefleri** açısından durumunu UNESCO tarafından yayınlanan "**Herkes İçin Eğitim Küresel İzleme Raporu**" ve UNICEF tarafından yayınlanan "Dünya Çocuklarının Durumu" raporları ile izleme fırsatını buluyoruz. Geçtiğimiz günlerde yayımlanan **Herkes İçin Eğitim Küresel İzleme 2006 Raporu** eğitimde cinsiyet eşitsizliği açısından iki önemli vurgu yapmaktadır: Birincisi, erkeklerin lehine cinsiyet eşitsizlikler, Ekvator Ginesi ve Türkiye dışında, düşük gelirli ve eğitim sistemi gelişmemiş ülkelerde görülmektedir. İkincisi, Türkiye halen dünyada ilk ve ortaöğretimde cinsiyet eşitliğini 2015'e kadar gerçekleştirememesi riski taşıyan 24 ülke arasında yer almaktadır.

Sorunun bu kadar ciddi olduğu koşullarda, uluslararası izleme raporlarının yerel bilgilerle sınanması ve desteklenmesi giderek daha kritik öneme sahip olmaktadır. **Sivil İzleme Grupları 2005 Raporu**, ülkemizde kaliteli eğitime erişim açısından ciddi eşitsizliklerin olduğu dört ildeki durumu orada yaşayan yurttaşlarımızın bakış açısı ile yansıtmaktadır. Rapor, buna ek olarak, Ulusal İzleme Grubu tarafından hazırlanan durum analizini içermektedir. Bu içeriğin ulusal ve yerel politikalar oluşturulurken ya da gözden geçirilirken dikkate alınmasının gerçekçi ve etkili önlemlerin tasarlanmasına ve uygulanmasına katkıda bulunacağına inancımız tamdır.

Son olarak, siyasi iradeyi, bürokrasiyi, özel sektörü, sivil toplum kuruluşlarını ve toplumun tüm kesimlerini en kısa zamanda eğitimimizdeki eşitsizliklerin giderilmesi ve temel eğitim çağındaki tüm çocuklarımıza kaliteli bir ilköğretimi tamamlama fırsatı sağlanabilmesi için tüm kaynakları seferber etmeye davet ederiz.

Saygılarımızla,

Anne Çocuk Eğitim Vakfı

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği

Eğitim Reformu Girişimi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	<i>i</i>
İÇİNDEKİLER	<i>ii</i>
1. Giriş	<i>1</i>
2. Kavramsal Çerçeve	<i>2</i>
3. Yerel Sivil İzleme Grupları Raporları	<i>4</i>
4. Ulusal İzleme Grubu Raporu	<i>21</i>
5. Kaynakça	<i>24</i>
6. Ekler	<i>25</i>

1. Giriş

Eğitim alma ve eğitime erişim en temel insan haklarından biridir. Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle kadın ve çocukların eğitim hakkı ve bu haktan yararlanmaları güvence altına alınmış ve taraf devletler bu antlaşmaları hayata geçirmekle yükümlü kılınmıştır.

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Madde 26) eğitim hakkını ve ilköğretimin zorunlu olduğunu hüküm altına almıştır.

1976 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (Madde 3, 13, 14) cinsiyet eşitliğini, herkese eğitim hakkını ve zorunlu ilköğretimi sağlama yükümlülüğü getirmiştir.

1979 tarihli Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) (Madde 10) eğitimde cinsiyet eşitliğini ve herkese zorunlu temel eğitim hakkını sağlamayı hüküm altına almıştır.

1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi (Madde 28) her çocuğun eğitim hakkını garanti eder.

1995 tarihli Pekin Deklarasyonu (Madde 69) eğitimi bir insan hakkı ve eşitlik, kalkınma hedeflerine ulaşılması için gerekli bir araç olarak tanımlar.

Ülkelerin Birleşmiş Milletler önderliğinde imzalanan sözleşmelerde sergiledikleri iradeye rağmen, eğitim hakkından yoksun olanların başında kız çocukları gelmektedir. Kız çocuklarının okulluşamaması birçok gelişmekte olan ülkenin ortak sorunudur. Kız çocukları dünyada temel eğitime erişim hakkını kullanamayan nüfusun büyük bölümünü oluşturmaktadır. UNESCO'nun yürüttüğü Herkes İçin Eğitim (HİE) Küresel İzleme Kampanyası 1990'dan günümüze özellikle kız çocuklarına yoğunlaşmış ve onların temel insan haklarını kullanabilmeleri için uluslararası kuruluşları, hükümetleri ve sivil toplum kuruluşlarını (STK'ları) harekete geçirmiştir. HİE kapsamında belirlenen altı hedefin ikisi özellikle kız çocuklarının temel eğitime erişimini ön plâna çıkarmaktadır. Söz konusu hedefler daha sonra Birleşmiş Milletler Bin Yıl Hedefleri'ne de dahil olmuştur:

- **Kızların tam ve eşit olarak temel eğitime katılmalarına ve başarılarına yoğunlaşarak ilk ve orta öğretimde cinsiyet farklılıkları 2005 yılına kadar kaldırılacak ve 2015 yılına kadar eğitimde cinsiyet eşitliği gerçekleştirilecektir.**
- **2015 yılına kadar herkes için ücretsiz, zorunlu ve kaliteli bir ilköğretim erişimi sağlanacaktır.**

Eğitim hakkı Türkiye'de ulusal mevzuat ile tanınmış ve devlet tarafından korunmuştur. T.C. Anayasası'na göre (Madde 42) ilköğretim kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır. Milli Eğitim Temel Kanunu, eğitim kurumlarının cinsiyet ayrımı gözetilmeden herkese açık olması, eğitimde kadın-erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanması, okullarda kız-erkek karma eğitim yapılması, ancak eğitimin türüne, imkan ve zorluklarına göre bazı okulların yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılması ilkelerini benimser. 1965 tarihli İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda fırsat ve olanak eşitliği sağlamaya yönelik ilköğretimin devlet okullarında parasız olması ilkesi yer almaktadır.

Türkiye 1990 yılından bu yana HİE kampanyası içinde yer almakta ve Birleşmiş Milletler hedeflerini gerçekleştirmek üzere gayret göstermektedir. Bu kapsamda özellikle 1997'de kabul edilen ve zorunlu eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkaran 4306 sayılı kanun ve hemen arkasından başlatılan Temel Eğitim Projesi çok önemli adımlar olmuştur. Son yıllarda giderek artan bir

şekilde sivil toplum ve özel sektör kız çocuklarının eğitimine odaklanan projeler ve kampanyalar ile Türkiye'nin HİE hedeflerini zamanında tutturması için gayret göstermektedir.

Neden Sivil İzleme Grupları Raporu'na ihtiyaç duyduk?

Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa Sivil İzleme Grupları tarafından, Ulusal İzleme Grubu'nun katkısıyla hazırlanan **Sivil İzleme Grupları 2005 Yılı Raporu'nun** amacı, Türkiye'nin HİE hedefleri gerçekleştirme sürecini izleyerek kamuoyunu bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve bu sürece katkı yapmaktır.

Sivil girişimlerin en önemli görevlerinden biri ülkemizde gözlemlenen olumsuzluklarla ilgili olarak mevcut durumu izleyip değerlendirmek ve geri bildirim vermektir. Bu bağlamda, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle ilgili olarak, belirli bir yıl veya dönem içinde gerçekleşen değişim incelenmeli ve gelişmeler verili duruma göre değerlendirilmelidir. **Sivil İzleme Grupları 2005 Yılı Raporu**, bir yandan mevcut durumu tanımlayarak bu izleme sürecine katkıda bulunmayı, diğer yandan kız çocuklarının okullulaşmasının ve okula devamının önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yönelik müdahalelere katkı yapmayı hedeflemektedir.

Ulusal ve yerel düzeyde sosyal konularla ilgili sivil kişiler tarafından hazırlanan rapor, politika yapıcılardan uygulayıcılara kadar geniş bir yelpazede bu alanda düşünen ve çalışan paydaşlara tartışılmak üzere bir çerçeve belge sunmaktadır. Raporun, yerel ve ulusal politikaları etkilemek üzere gerçekleştirilecek savunu etkinliklerini ve eğitimde cinsiyet eşitsizliğini azaltmaya yönelik olarak sivil ve kamu kurumları tarafından sürdürülen mevcut girişimler arasında işbirliği ve etkileşimi destekleyeceğini umuyoruz.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Toplumsal Cinsiyet

Türkiye'de eğitim alanında yaşanan eşitsizlikler hâlen geçerliliğini koruyan önemli bir sorundur. Bu eşitsizliklerin başında ise toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik gelmektedir. Toplumumuzda karar verme mekanizmalarında, girişimcilikte, siyasette ve istihdamda, kısaca yaşamın her alanında görülen, kadınlar aleyhine tabloyu eğitimde de görmek mümkündür. *Toplumsal Cinsiyet* kavramı, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin biyolojik farklılıklardan öte toplumsal yapıda kurulmuş olduğunu ifade eder. Toplumsal cinsiyet yalnızca bireysel kimliği ve kişiliği değil, ayrıca simgesel düzeyde erkeklığın ve kadınlığın kültürel idealleri ile stereotiplerini, yapısal düzeyde ise kurum ve örgütlerdeki cinsiyete dayalı iş bölümünü içine alan geniş bir kavramdır. Bu kavramdan yola çıkarak eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelinde sosyal olgular bulunduğunu savunmak mümkündür.

Sosyal bilimlerde cinsiyet olgusu uzun yıllar bireyin verili biyolojisi bağlamında ele alınmıştır. Cinsiyet rolleri de sosyalleşme sürecinde öğrenilmesi gerekenler olarak tanımlanmıştır. Kadın ve erkeğin biyolojik cinsiyetinden farklı olarak "kadınlık" ve "erkeklik" kategorileri insanları sosyal yaşamlarında "biyolojik cinselliklerini" daha önce inşa edilmiş verili bir sosyal gerçekliğe, kültüre uydurmak zorunda bırakmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri özel ve kamusal alanda kız çocuklarının ve kadınların erkeklere göre daha arka planda kalmasına neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve buna bağlı rolleri kız çocuklarının eğitime katılımındaki önemli engellerden biri olduğu gibi, eğitim sürecine katıldıktan sonra da fırsatlardan yararlanmalarına engel olabilmektedir. Örneğin sınıf başkanı seçimlerinde en fazla erkekler ön plana çıkmakta, eğitim programlarında ve materyallerinde toplumsal cinsiyet boyutu arka planda kalmakta, temizlik vb. kollarında kız çocukları 'toplumsal cinsiyet rolleri' kapsamında ön plana çıkarılmaktadır.

2.2.Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Nitekim, Türkiye’de kadınların eğitim düzeyi hâlâ çok düşüktür ve bu durum önemli bir toplumsal sorun oluşturmaktadır. Özellikle kırsal yerleşim alanlarında ve ülkenin Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde, temel eğitimi tamamlayamamış çok sayıda kadın bulunmaktadır (UNESCO, 2003; MEB, 1992, 2000; Dünya Bankası, 1993, 2002). Eğitimde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler bölgesel olarak farklılıklar göstermektedir.

Türkiye’de erkeklerin eğitim düzeyi de istenilen düzeyde değildir. Ancak kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin eğitim olanaklarından yararlanma oranları daha yüksektir. 2001 yılında, kız çocuklarının ilköğretime **net kayıt oranları** % 90’ın altında, orta öğretime net kayıt oranları ise % 40’tan azdır (DİE, 2001). Erkek çocukları için okula kayıt oranları nispeten daha yüksektir. Ancak onların da önemli bir kısmı (% 7,6) ilköğretime kayıtlı değildir ve yarısından fazlası (% 52,7) orta öğretime devam etmemektedir. Özetle, kız ve erkek öğrencilerin eğitim düzeyi hâlâ istenilen düzeyde değildir ve birinci sınıftan üst sınıflara geçişle birlikte kız ve erkek çocukları arasındaki eğitim eşitsizliği artmaktadır (Tansel, 2002; Aytaç ve Rankin, 2003, Gündüz-Hoşgör & Smits, 2004).

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Göstergeleri

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine ve/veya eşitsizliğine yönelik göstergeler nicel ve niteliksel olabilir.

Sayısal veriler ve göstergeler sayesinde temel eğitime katılan kız çocukları ile erkek çocukları arasındaki sayısal veya oransal farklar incelenebilir. Nicel değerlendirmelerde hali hazırda okuyan öğrencilere yönelik veriler olduğu kadar çeşitli araştırmalardan elde edilen sonuçlar da kullanılabilir. Buna ek olarak, ulusal ve uluslararası ölçekte geliştirilmiş endeksler özellikle uluslararası karşılaştırmalar açısından yararlıdır. Örneğin, UNICEF tarafından yayımlanan Çocuklar İçin İlerleme Raporu’nda yer alan cinsiyet rolleri endeksi bu kapsamda değerlendirilebilir. Ülkemizde nicel değerlendirmelerde kullanılacak bazı kaynaklar şöyledir:

- Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Ulusal İstatistik Kurumu verileri,
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdü Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen Nüfus ve Sağlık Araştırması,
- Üniversite öğretim üyeleri tarafından gerçekleştirilen çeşitli araştırmalar
- Kız çocuklarının okullu olması sorununa odaklanan kampanyalar kapsamında derlenen veriler,
- Uluslararası araştırma ve değerlendirme raporları (örneğin, Dünya Bankası, UNICEF, UNESCO).

Nicel değerlendirmelerin önemli dezavantajları arasında çoğunlukla eğitim verilerinin güvenilir olmaması, düzenli olarak veri toplanarak yayımlanmaması, okullu olma oranlarının hesaplanabilmesi için gereken çağ nüfusunun bilinmemesi ve okul kayıtlarından analiz yapılmasına yönelik eksiklikler sayılabilir.

Niteliksel araştırmalar ile ortaya konulan genelde davranışsal tutum analizleridir ve aileleri, eğitim sistemini ve kültürel kodları kapsayan ve kız çocuklarının okula gönderilmemesi veya okuldan alınması nedenleri ile ders kitapları ve okul içinde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları kapsar.

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nicel ve nitel değerlendirmeler kullanılarak sürekli izlenmesi HİE hedeflerinin gerçekleştirilmesi için önemlidir.

3. Yerel Sivil İzleme Grupları Raporları

3.1. Diyarbakır Sivil İzleme Grubu Raporu

3.1.1. Diyarbakır'da Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliklerinin Nedenleri

Diyarbakır'da kız çocuklarının okula başlaması ve devamında cinsiyet eşitliği temelindeki olumsuzlukların nedenleri ve çözüm yolları değerlendirilirken,

- Tespit edilen nedenlerin Türkiye'deki genel eğitim politikaları ve uygulamalarının bir uzantısı olup olmadığı sorgulanmalı ve,
- Tespit edilen nedenlerin **sadece kız çocuklarının** okula başlamaları ve devam etmeleri ile ilgili olup olmadığı,
- **Tüm tespitlerin birbirinden kaynaklanan, birbirini tetikleyen, iç içe geçmiş bir nedenler ve sonuçlar yumağı olduğu hep akılda kalmalıdır.**

Bu anlayışla toplantılarda yapılan tespitleri gözden geçirdiğimizde; bu konuda yaşanan olumsuzlukların nedenlerini birkaç başlık altında toplamanın mümkün olduğunu görüyoruz. Öncelik ve yaygınlığına göre Diyarbakır'da eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin nedenleri;

3.1.1.1. Sosyal olgular ve ekonomik nedenler

- İşsizlik oranının çok yüksek olmasına bağlı yoksulluk,
- Göç, göçe bağlı yoksunluklar ve yoksulluk,
- Maddi imkanların iyi olduğu ailelerde dahi yaşanan yoksunluklar,
- Göçle gelen yabancılaşmanın kadınların üzerindeki baskıyı arttırması
- Çocukların çalıştırılması (mevsimlik tarım işçiliği, sokak satıcılığı, ev işçiliği)
- Maddi sorunlar baş gösterdiğinde ilk önce kız çocuklarının eğitiminden vazgeçilmesi,
- Temel eğitimin yasalarda ifade edildiği şekliyle tamamen parasız olmaması ve herkes için eşit olanaklar sağlamaması,
- Göçerlik,
- Kız çocukları evlenip gidecekleri için onlara harcama yapılmasının zarar olarak kabul edilmesi,
- Hane gelirlerinin erkeğin yetkisinde ve öncelikle erkeğin ihtiyaçları için kullanılması,
- Sosyal desteklere ulaşma yollarının bilinmemesi, bu desteklere en çok ihtiyacı olanların ulaşamaması.

3.1.1.2. Geleneksel yapıdaki toplumsal cinsiyet rolleri

- Toplumda kadının yerinin erkekten sonra olduğu kabulü,
- Toplumda kadınların erkekler kadar akıllı olmadığı kabulü,
- Kız çocuklarının bir birey olarak kişiliklerinin ve bireysel yaşama haklarının reddedilmesi. Baba, ağabey, dede, erkek akrabalar ve kocanın tahakkümü,
- Nüfusa kaydettirmede düzensizlik, evliliklerin resmi olmayışı,
- Aile namusunun kız çocuklarında somutlaştırılması (namus cinayetleri),
- Tutucu kesimler için eğitimin karma olması,
- Ailelerin ve çoğu zaman bizzat kadınların kendi erkleri için eğitim ve diğer ihtiyaçların karşılanmasında olanakları erkek çocuklar lehine kullanmayı tercih etmeleri,
- Ailelerde nüfusun kalabalıklığı ve kız çocuklarının annenin ev işi ve çocuk bakımı yükünü paylaşmaları
- Okuyan kız çocuklarının iyi anne, iyi eş, iyi ev kadını olamayacağı endişesi,

- Medya yayınlarının kadın-erkek eşitsizliğini pekiştirmesi,
- Ergenliğe geçişle birlikte kızın dikkat çekeceğinin düşünülmesi,
- Kızların erken evlendirilmeleri (namus kaygısıyla, akraba evliliği)
- Bölgede evliliklerin aile menfaatleri gözetilerek yapılması (berdel, kan bedeli, başlık parası, aile serveti)
- Kız öğrencinin evde yüklendiği sorumluluklar nedeniyle okulda başarısız olması ve bunun bahane edilmesi,
- Kız çocuğuna ailenin “eğitimini tamamlasın, hayatta başarılı olsun” vizyonu ile bakmaması,
- Yaşı büyüdükçe kızın eğitim masraflarının daha çok göze batması,
- Annelerin kızlarının namuslarından sorumlu tutulmalarından dolayı, sorumluluk almak istememeleri ve kız çocuğun okuldan alınmasına karşı çıkmamaları, bazen buna annelerin sebep ve öncü olması.

3.1.1.3. Geleneksel yapıda eğitimin bireysel ve toplumsal gelişim unsuru olarak kabul edilmemesi

- Toplumsal yargıların akıl ve mantıkla değil, inanç ve kanaatlerle şekillenmesi,
- Şeyh ve hocaların, aile büyüklerinin ve toplumun geri kalanının tutumlarına verilen önemin yarattığı baskı,
- Dinin kadınlar ve hakları aleyhine yorumlanması,
- Pozitif rol modellerinin azlığı veya ön plana çıkarılmamaları,
- Medyadan özellikle televizyondan negatif rol modellerinin örneklenmesi,
- Yetişkin ve ebeveynlerin eğitimsizliğinden kaynaklanan yoksunluklar,
- Ailelerdeki eğitilmiş erkek bireylerin bile kız çocuklarının okumasını savunmaması,
- Kız çocukları için en yaygın ve güçlü beklentinin “evlensin, evini kocasını bilsin” veya “akrabaya verelim, yabancıya gitmesin, mal bölünmesin” olması,
- Kadının okuyarak erk sahibi olmasının ailenin erkek bireyleri için ekonomik ve sosyal açıdan tehdit olarak algılanması.

3.1.1.4. Okulların cazibe merkezleri olmaması

- Okul binalarının çocuk dostu olmayışı,
- Okullara ulaşımın mesafe ve trafik problemleri nedeniyle caydırıcı olması,
- Okul bahçeleri ve çevrelerinin sağlıklı, güvensiz olması,
- Yatılı okulların azlığı,
- Mevcut olanların da fiziksel, sosyal ve idari şartlarının uygun olmaması, bundan dolayı da ailelerde güven uyandırmaması
- Temel eğitimin meslek kazandırmaması,
- Eğitim/öğretimin yaşam becerileri kazandırma açısından ailenin beklentilerini karşılamaması.

3.1.2. Eğitimde cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için Diyarbakır Sivil İzleme Grubu'nun önerileri

Kız çocuklarının okullaşamaması ve okula devam edememesi sorununu çözmeyi ulusal bir hedef haline getiren, eğitim devrimi seferberliği anlayışı ile bütün yönleriyle ele alan bir proje üretilerek en kısa zamanda uygulamaya konmalıdır.

Proje uygulama sürecinde Devlet ve STK'lar kaynak yaratan, uygulayan ve denetleyen kurullar olarak işbirliği içinde olmalı. Proje tüm halka mal edilmeli. Projenin tüm süreçlerinde halka şeffaflık anlayışı içinde bilgi verilmeli.

Proje; okul binalarının yer seçimi, mimarisi, inşası, öğretmen yetiştirme, öğretmen atamaları, öğretmenlerin özlük hakları, müfredatın yaşam becerileri kazandırır, ihtiyaç ve beklentileri karşılar hale getirilmesi, ailelerin eğitimi ve iknası, okulun çevrede yaşayanlarla ilişkilerinin düzenlenmesi, çocukların takibi, okula giden çocukların sağlık kontrolleri gibi ve daha pek çok iş için, ilgili görevleri yürüten bakanlıklar, yerel yönetimler, Diyanet İşleri Başkanlığı ve STK'ları için içine katmalıdır.

Projenin tüm safhalarında uygulama ve gelişmelere paralel iletişim ve halkla ilişkiler çalışmaları yürütülmelidir.

Arzu edilen sonuçlar alınana kadar toplumun tüm kesimleri bu çalışmaları Ülkesel bir tavırla takip etmeli. Bu konuda başlatılmış kampanyaların deneyimlerinden faydalanılmalı, aynı proje çatısı altında sürdürülmesi desteklenmelidir.

Projenin düzenlemesi gereken ÇÖZÜM ÖNERİLERİ;

3.1.2.1. Sosyal ve ekonomik alanda çözüm önerileri

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yoksulluk, göç ve işsizliği önleyecek ekonomik atılımlar için kalkınma programların ivedilikle geliştirilip, uygulanmaya konulması (devlet, özel sektör),
- Bölgede on yıllardır süregelen; sosyal ve ekonomik sistemi, bireylerin ve toplumun gelecek inancını tahrip eden güvenlikle ilgili sorunların ivedilikle çözülmesi (Toplumun ve devletin tüm kesimleri),
- Nüfus kayıtlarının düzenli yaptırılması için kolaylaştırıcı ve teşvik edici tedbirler alınması (DİE; Başbakanlık),
- Güneydoğu Anadolu Bölgesinde nüfus artışını teşvik eden destek uygulamalarından kaçınılması,
- Aile planlaması ile ilgili eğitim ve yayın çalışmalarının, kentte ve kırsal kesimde aralıksız sürdürülmesi (Sağlık Bakanlığı),
- Kırsal kesimde temel eğitimi tamamlayan kız öğrencilerin öğrenimlerini sürdürmesi için burs verilmesi (Özel Sektör, Sivil Toplum Kuruluşları),
- Okul masraflarının yazlık, kışlık kıyafet ve okul malzemeleri düzeyinde karşılanması (MEB).

3.1.2.2. Olumsuz geleneksel yaklaşımlar için çözüm önerileri

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde toplumsal gelişimi dizginleyen ağa, şeyh egemenliğinin devlet kurum ve kuruluşlarının işleyişine müdahalelerinin engellenmesi ve sosyal yaşama yansıtıkları baskının azaltılması,
- Kız çocuklarının okutulmasına engel olan fikirleri yayanların takibi ve kontrolü (TBMM),
- Olumlu rol modellerinin ve başarılı kız öğrenci öykülerinin medyada yer almasının sağlanması,
- Askerlik görevlerini yapan genç erkeklerin kadın hakları konusunda eğitilmesi,
- Din adamlarının yoğun olarak bu konuda toplumu bilgilendirmeleri,
- Erken yaşta evliliğin yasal müeyyidelerinin koşulsuz uygulanması,
- Yetişkin eğitimlerinin yaygın ve kolay ulaşılabilir hale getirilmesi.

3.1.2.3. Okulların cazibe merkezi olması için çözüm önerileri

- Eğitimin sosyal devlet anlayışı ile yönetilmesi,
- Kadrolu öğretmen açığının kapatılması, tüm öğretmenlerin kadrolu olması (MEB; Maliye Bakanlığı),

- Derslik açığının kapatılması (MEB, Maliye Bakanlığı),
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da belirli bir sürenin üstünde görev yapacak öğretmenlere köylerde lojman, servis, maaş +prim, erken emeklilik gibi avantajlar sunulması (MEB),
- Kız çocuklarının yatılı kalabileceği lise ve üniversite yurtlarının yaygınlaştırılması, bu okullara kadın idareci ve öğretmenler atanması, bu konuda özel sektör için cazip olanaklar yaratılması, denetiminin STK’lar ve devlet tarafından birlikte yapılması,
- Mevcut YİBO’ların koşullarının iyileştirilmesi için STK’lar, MEB ve SHÇEK’in birlikte çalışması,
- Kırsal kesimde yatılı okulların yapılacağı yerlerde, sağlık ocağı, doğum evi, gibi ihtiyaçları da birlikte planlayarak, okula öğrenci gönderen köylerden insanların okul ve çevresine aşinalığının,, çocuklarını görme ve kontrol etme şansına sahip olmalarının sağlanması, bu konunun “Köye Dönüş Projesi” kapsamında ele alınıp değerlendirilmesi (Sağlık Bakanlığı +MEB İçişleri Bakanlığı),
- Şehir imar planlarında okullar için ayrılan yerlerin ulaşımı kolay, yeşil alanlarla çevrelenmiş, havadar ve sakin yerler olmasına özen gösterilmesi (Belediyeler),
- Okulların fiziki şartlarının iyileştirilmesi, çocuk dostu okul projelerinin uygulanması, derslik sayılarının artırılarak sınıf mevcutlarının normale inmesinin sağlanması,
- Okulların sadece çocuklar ve eğitimleri için dersliklerden ibaret değil, sosyal gelişimi tetikleyecek, oyun parkları, çocuk bahçeleri, sinema, tiyatro, spor salonları ve toplantı mekanlarıyla toplumsal yaşamın oluştuğu yerler olarak tasarlanması,
- Okul çevrelerinde güvenlik artırıcı tedbirlerin alınması,
- Madde bağımlılığı, çocuk çeteleri, pedagoji gibi konularda özel eğitim almış rehberlik uzmanlarının her okulda görevlendirilmesi,
- Okul aile birliklerinin etkinleştirilmesi ve okul idareciyle bağının güçlendirilmesi.

3.1.2.4. Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması

Erken çocukluk döneminin önemini daha iyi anlaşılması için öncelikle devletin imzaladığı uluslararası sözleşmelerdeki yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Bunun için;

- Erken çocukluk dönemi alanında yetkili olarak çalışan resmi kurumların (SHÇEK, Milli Eğitim Bakanlığı) yönetmeliklerinin değişen Türkiye koşullarına göre düzenlenmesi,
- Erken çocukluk dönemine yönelik çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının görüş ve önerilerinin dikkate alınması,
- Eşit eğitim hakkı ilkesinden yola çıkılarak erken çocukluk dönemine yönelik faaliyet gösteren kurumlardan (kreş ve gündüz bakımevleri, çocuk kulüpleri, anaokulu, anasınıfı) ekonomik düzeyi düşük ailelerin kız çocuklarının yararlanmasının sağlanması,
- STK’larla işbirliği yapılarak var olan eğitim kurumlarında çalışanlara toplumsal cinsiyet rolleri eğitimlerinin verilmesi,
- STK’ların eğitim kurumu (kreş gündüz bakımevi, çocuk kulübü, oyun odası, rehabilitasyon merkezi gibi) açmasını konusunda kolaylaştırıcı uygulamaların yönetmeliklere eklenmesi,

3.1.3. Diyarbakır Sivil İzleme Grubu Üyeleri

Ayfer Yürük, Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

Ayşen Sema Tekin, TÜRKİYE Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Diyarbakır Bağlar Eğitim Parkı

Ayten Tekay, Diyarbakır-KAMER

Çağlar Demirel, Bağlar Belediyesi KARDELEN Kadın Evi

Gülsüm Arı, Anne Çocuk Eğitim Vakfı AÇEV

Hacire Özdemir, SELİS Kadın Danışmanlık Merkezi

Handan Coşkun, DİKASUM

Hayriye Aşçıoğlu, Diyarbakır KAMER

Meral Danış Beştaş, Diyarbakır BAROSU

Mustafa Arık, Eğitim-Sen

Naşide Buluttekin, Umutışığı Kadın Kooperatifi

Nazan Uzun, SELİS Kadın Danışmanlık Merkezi

Nazdar Kahramaner, Eğitim-Sen

Nezahat Barutçu,

Vedat Erten, Diyarbakır BAROSU

Zümrete Buluttekin, Sivil İzleme Grubu Temsilcisi

3.2. İstanbul Sivil İzleme Grubu Raporu

İstanbul Sivil İzleme Grubu olarak gerçekleştirdiğimiz toplantılarda kız çocuklarının okula gönderilmeme nedenleri çerçevesinde mevcut sıkıntıları, bu sıkıntıları çözmeye yönelik kampanya ve projeleri, İstanbul'da eğitimde cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çözüm önerilerini konuştuk. Gerçekleştirdiğimiz toplantılar sonucu ortaya çıkarttığımız nedenler kişisel ve kurumsal olarak bugüne kadar gerçekleştirdiğimiz araştırma ve faaliyetlerin, gözlem ve deneyimlerimizin sonucudur.

3.2.1. Kız Çocuklarının %100 okullulaşmasının önündeki engeller:

3.2.1.1. Yoksulluk:

- Ailelerin ekonomik durumlarındaki yetersizlikler,
- Göç yoluyla gelen ailelerin uyum sorunu ve maddi sıkıntılar,
- Ailelerin çok sayıda çocuk sahibi olması,
- Yoksulluk nedeniyle ailenin kısıtlı kaynağının erkek çocuk lehinde kullanması
- Verilen eğitimin öğrencinin gelecekteki sınavlar, (OKS, ÖSS) için yeterli olmaması ve dershaneye ihtiyaç duyulması, bunun da ailelerin kız çocukları için yapacakları yatırımı etkilemesi,
- Kız çocuklarının bir kazanç kapısı olarak görülmesi. İlimizde çok sayıda kız çocuk kayıtdışı sektörde düşük ücretlerle aileye destek olmak amacıyla çalıştırılmaktadır.
- Ulaşım, ailelerce İstanbul kenti bağlamında ekonomik bir sorun olarak belirtilmektedir.

3.2.1.2. Eğitimde kalite:

- Okulun cazip ve güvenli olmaması. Okullarda yaşanan ve medyaya da yansıyan olumsuz örneklerin ailelerin özellikle kız çocuklarının okullara gönderilmesi yönündeki kararlarını etkilemesi. Okulların güvenli ortamlar olarak düşünülmemesinde uyuşturucu, sigara kullanımı, taciz, bıçaklama, öğrenci kaçırma ve tecavüz gibi olaylar rol oynamaktadır.
- Müfredatın ekonomik ve kültürel ayrımcılığı kuvvetlendirmesi.
- Derslerin boş geçmesi. Özellikle ilköğretim ikinci kademedeki branş öğretmeni eksikliğinin fazla olması, boş geçen ders sayısını da arttırmakta. Bu durum eğitimin kalitesini düşürmekte, okulun disiplin sorunlarıyla karşılaşmasına neden olmaktadır.
- Kalabalık sınıf ortamları.
- Kız çocuklarının ev işlerinde anneye yardımcı rolü, eğitim sürecinde aileden akademik ve sosyal destek alamaması nedeniyle yaşadıkları akademik başarısızlık sonucu nedeniyle okuldan alınmaları. Buna ek olarak okulda bu kız çocuklarının eğitimde destek ihtiyacını karşılayacak uygulamaların olmaması.
- Göç ve diğer nedenlerle eğitime ara veren öğrencilerin okula tekrar başladıklarında adaptasyon sorunları yaşamaları ve bu yaşadıkları sorunları çözmeye yardımcı olacak politikaların olmaması.
- Öğretmenlik mesleğinin kendi içinde maddi ve manevi doyumu sağlayamayan sosyo-ekonomik durumu "kız çocuklarının okullulaşması" noktasındaki duyarlılıklarını ve çabalarını belirlemektedir.
- Ailelerin eğitimden beklentilerinin düşük olması.
- Sınıfların kalabalıklığından, öğretmen sayısının yetersizliğinden ve sınıf geçme yönetmeliğinden dolayı öğrenciler okuma yazma bilmeden üst sınıflara geçebilmekte ve hatta mezun edilmektedir. Bu durum bu öğrencilerin eğitim ve

öğretim içinde başarısızlıktan dolayı güvensizliklerine ve eğitime devamlarına engel olmaktadır.

3.2.1.3. Toplumsal cinsiyet rolleri:

- Kız çocuklarının gelecek yaşamlarının evlilik ve annelik gibi olgularla tanımlanması ailelerin kız çocuğunun eğitimini değersiz bulmasına ve kız çocuğun eğitime yatırım yapmamasına neden olmaktadır. Kültürel olarak aile reisinin erkek olması ve kız ve erkek çocukların daha eğitim ve öğretimin ilk yıllarındayken bu bilgiyle yetiştirilmesi, dolayısıyla ileride ailesini geçindirecek olan erkektir diyerek eğitimin erkek çocuğa verilmesi, kız çocuklarının tercih edilmemesi,
- Kadının toplumsal rolünün ikincilliği kız çocuklarının eğitime erişimine ve devamına yansımaktadır. Namus, erken evlilik gibi nedenler bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Bazı durumlarda, eğitim alan kız çocuğunun aile otoritesine karşı gelme olasılığı aileler için bir engel oluşturabilmektedir. Bu özellikle doğudan gelen ailelerde rastlanan bir sorun olabilmektedir.
- Kız çocuklarının ayıp ve günah kavramları nedeniyle okula gönderilmemesi ve dinin yanlış yorumlanmasıyla bunun desteklenmesi,

3.2.1.4. Olumsuz örnekler:

- Televizyondaki okul ve gençlik konulu dizi ve haberler özellikle kız çocuklarını kamusal alana çıkarma noktasında olumsuz etki yapıyor.
- Yazılı ve görsel basında kadın ikincil rollerde görülmekte, bu da toplumdaki cinsiyet ayrımcılığını pekiştirmektedir. Televizyon dizilerinde kadınlar ev işleriyle uğraşan, çocuk büyüten roller altında tanımlanmakta ve sınırlandırılmaktadırlar
- Yazılı ve görsel basındaki dizi ve haberleri izleyen çocuk, genç ve kadınların hayattan beklentilerinin de düştüğü, çabalarının azaldığı gözlemlenmektedir.
- Eğitim almamış kişiler, medyada daha görünür olmaları ve seçtikleri meslekler nedeniyle öğrenciler tarafından cazip bulunmaktadır.

3.2.2. Çözüm önerilerimiz:

- Devletin, yerel yönetimlerin ve diğer paydaşların (Özel sektör, mülki ve idari kurumlar, STK'lar vb.) ihtiyaç sahibi öğrencinin temel masrafları olan kitap, kıyafet, servis ücretlerini karşılaması,
- İlköğretimde okul giderlerinin azaltılması ve ekonomik nedenle kızlarını okula gönderemeyen ailelere kız çocuklarının okutulmaları amacıyla eğitime yatırım olacak biçimde destek verilmesi,
- Üreme ve cinsel sağlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve ailelerin daha az çocuk yapmalarının teşviki,
- Çocuk işçiliği ile ilgili mevzuatın uygulanması,
- Nüfusa kayıtsız olan öğrencilerin kayıt altına alınması ve okullulaşmanın nüfus kayıtları üzerinden ilgili tüm kurumların işbirliği ile izlenmesi,
- Eğitim ve istihdam arasındaki açığı kapatacak ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi,
- Okulların velilere güven veren ve cazip kurumlar haline getirilmesi,
- Müfredatın cinsiyetçi öğelerden arındırılması,
- Okulların altyapı, ulaşım ve hizmet eksiklerinin giderilmesi ve bunun için okullara kaynak tahsis edilmesi,
- Sınıf mevcutlarının azaltılması, bunun için de okullarda derslik sayısının artırılması ve yeni okulların yapılması için kaynak ayrılması,

- Derslerin verimli ve dolu geçmesi için öğretmen ihtiyacının karşılanması,
- Öğrenme zorluğu yaşayan öğrencilerin belirlenmesi için rehberlik araştırma merkezlerinin desteklenmesi, güçlendirilmesi ve okullar ile iletişiminin artırılması,
- Eğitimcilerin maddi ve manevi motivasyonlarının sağlanması,
- İlköğretimde olup da okuma yazma öğrenemeyen veya akranlarından geri kalan öğrencilere yönelik destek programlarının okullar bazında geliştirilmesi ve bu destek mekanizmalarını kurmaya ve yaygınlaştırmaya yönelik eğitim politikalarının ulusal bazda oluşturulması,
- Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve ailelere okul öncesi eğitimde daha etkin olabilecekleri eğitimler verilmesi,
- Kurumlar arası etkin iletişimin sağlanması,
- Özellikle muhtarlar ve yerel yönetimlere konu ile ilgili eğitim verilmesi,
- Eğitimin özendirilmesi faaliyetleri için kaynak ayrılması,
- Eğitimde kalite kurullarının sürekliliğinin sağlanması,
- Okul aile birliklerinin etkinleştirilmesi ve okul idarecileri, veliler ve öğrencilerle ortak çalışmalarının sağlanması,
- Okuldan göç veya farklı nedenlerle uzak kalan ve daha sonra okula geri dönen ancak eğitim seviyesi itibarıyla akranlarından daha alt düzeyde olan çocuklar için telafi eğitimi uygulamaları yapılması,
- Eğitimde fırsat eşitliğinin sınavlara hazırlanma noktasında da sağlanması, okulda özellikle sınavlara yönelik kurslar açılması ve bu kursların öğretmenlerine devletin makul bir ücret ödemesi,
- Velilerin okul öncesi eğitimde aktif rol oynamaları için velilere yönelik eğitimlerin organize edilmesi,
- Çok eşlilik ile ilgili yasal yaptırımlar uygulanması ve mevzuatın tam olarak uygulanması için imamlara yönelik bilgilendirmeler yapılması,
- Kız çocuklarının okutulması ile ilgili çalışmalarda dini kurum ve kişiler ile işbirliği yapılması,
- Kız çocuklarının erken evlendirilmelerinin önüne geçmek için yasal yaptırımlar uygulanması, bu konuda ailelere bilgi verilmesi ve muhtarlarla işbirliği yapılması,
- Kadının toplumsal konumunu güçlendiren çalışmaların yaygınlaştırılması ve desteklenmesi,
- Eğitime karşı olumlu tutum değişikliğine neden olacak rol modellerinin çevreden gelecek olumlu örneklerle görünür kılınması ve ayrıca medya ile bu konuda işbirliği yapılması.

3.2.3. İstanbul Sivil İzleme Grubu Üyeleri

Betül Bozkurt, Özel Sektör Gönüllüleri Derneği

Filiz Afacan, Ümraniye Kadın Derneği

Filiz İşmen, Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

Gülten Cantimur, Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

Leman Meriç, Ümraniye Kadın Derneği

Meltem Ceylan,

Sevtap Lüleci, Ümraniye Kadın Derneği

Şengül Kazanır, Kağıthane Belediyesi

Türkey Tol

Zehra İsmet Gürmeriç, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) Şişli Şubesi

Zeynep Uluer, Özel Sektör Gönüllüleri Derneği

Çocukların gözünden kız çocuklarının okullaşmamasının önündeki engeller

Ecem Yılmaz, Berin Demiral, Öncü Kadioğlu, Elif Cüce ve Gözde E.Efe'den oluşan beş kişilik bir ekip Kız Çocuklarının Okullaşmaması ve bunun önündeki var olan engellerin çözülmesi amacıyla iki ay kadar önce bir çalışma yapmaya karar verdiler. Tümü 6. sınıf öğrencisi olan bu öğrencilerimiz okulumuz çevresindeki iki okulu (Hatemoğlu İlköğretim Okulu ve Hürriyet İlköğretim Okulu) ziyaret ederek öncelikle müdürleri ile görüştüler. Sonrasında öğretmenlerinin izinleriyle farklı seviyelerindeki ilköğretim öğrencilerinin sınıflarına girdiler. Buradaki amaç, öğrencilerin "eğitim" ve "kadınların eğitimi" konusunda tartışmalarını sağlamak, bu konudaki düşüncelerini öğrenmek, kız çocuklarının okul gidememesinin önündeki engelleri tespit etmek ve çevrelerinde okula gidemeyen öğrencileri tespit etmeye çalışmaktı. Konuyla ilgili farklı sınıflarda afişler hazırladılar. İnternet üzerinden ve farklı kaynaklardan Türkiye'deki konuyla ilgili durumu tespit etmeye çalıştılar.

Konuyla ilgili çalışmalarını Eğitim Reformu Girişimi, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği tarafından yürülen "Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması" projesi kapsamında 22 Kasım 2005 tarihinde İstanbul Sivil İzleme Grubu'na sundular.

Danışman öğretmen Meltem Ceylan, Ö. Darüşşafaka İlköğretim Okulu

Öğrencilere göre, kız çocuklarının okullaşmasının önündeki en önemli nedenler:

OLASI NEDENLER:

Ekonomik durum

Aile bakış açısı- Toplumun bakış Açısı

Geleneklerimiz

Okula ulaşım

Ailenin eğitimsizliği

Bu konuda rol modellerin önemini de vurguladılar.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İşsizlik ve nüfusun azaltılması

Toplumun bilinçlendirilmesi

Daha fazla okul açılması

Ailenin eğitilmesi

ROL MODEL:	ROL MODELİN OLUMLU / OLUMSUZ YÖNLERİ:	ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:
Televizyon Programları (olumsuz)	Konunun amacından saptırılması, aşırı reklam katılması.Bu etkenler yüzünden halkın yanlış bilinçlendirilmesi.	Programların gözden geçirilip, kalitesini yükseltip yayına yeniden konulması.
Sinema Karakterleri (olumsuz)	Tembel, kötü notlarla popüler olan karakterleri kendilerine model ediyorlar.	Daha yararlı çizgi film ve sinemaları televizyonlara koymak.
Öğretmenler (olumlu)	Eğitimin önemi hakkında bilinçlendirirler.	

3.3. Mardin Sivil İzleme Grubu Raporu

3.3.1. Giriş

Mardin’de son dönemlerde genel olarak okullulaşma, özel olarak da kız çocuklarının okullulaşması oranında artış yaşanmasına rağmen bu oranın istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Okullulaşma oranı ilköğretim sonrası giderek düşmekte yüksek öğretimde ise yok denecek düzeye inmektedir. Özellikle de kırsal alanda bu oran tehlikeli bir eşitsizliği gözler önüne sermektedir.

Kırsal alanda ilköğretim düzeyinde okullulaşma oranındaki artış iyi incelendiğinde bunun nicel bir artış olduğu, eğitimin nitelik değiştirme rolünden uzak olduğu görülecektir. Bunun somut göstergelerinden birisi (nedenlerinden bağımsız) ilköğretim sonrası okullulaşma oranında ani ve belirgin bir düşüşün yaşanmasıdır.

Bu sorunu iyi irdeleyebilmek için, nedenlerini ve çözüm önerilerini realize edebilmek için öncelikle son dönemlerdeki okullulaşma oranındaki artışın nedenleri üzerinde durmak gerekir.

Bu nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- İlköğretimin sekiz yıla çıkarılması,
- İlköğretimin zorunlu olduğu ve çocuğu okula göndermemenin cezai yaptırımlar gerektirdiğinin sıklıkla vurgulanması, ceza verilmese de bu sürecin belli dönemlerde başlatılması,
- Toplumsal değişimin yaşanması, kent ile iletişimin artması, kitle iletişim araçları ile ilişkinin yoğunlaşması ve kentleşme,
- Okul sayısındaki artış, öğretmen sorununu çözmeye yönelik girişimler ve öğretmen sayısında nispeten bir artışın olması,
- Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin ekonomik desteği,
- Belirli alanlarda olumlu örneklerin sayılarında artış,
- Ekonomik değişim, klasik üretim ilişkilerinin ve tarzının değişmesi.

Fakat bu değişimlere rağmen okullulaşma özellikle de kız çocuklarının okullulaşması oranında hedeflenen sonuçlara ulaşılammıştır. Eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin yaşanması ilimiz düzeyinde çok bileşenli bir sorundur. Hiçbir neden tek başına açıklayıcı olmadığı gibi, herhangi bir nedenin göz ardı edilmesi de sorunun çözümünü zorlaştırabilmektedir.

3.3.2. Mardin İlinde Kız Çocuklarının %100 Okullulaşmasının Önündeki Engeller/Nedenler:

3.3.2.1. Toplumsal yapı:

Yaşadığımız bölgede mevcut olan gelenek, görenek, yaşam alışkanlıkları ve dinin inançtan ziyade geleneksel bir kalıp içerisinde sunulması kız çocuklarının okullulaşması önünde bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. İlimizde gelenekçi değerler sisteminin, hukuk sisteminin üstünde tutulduğu bir toplumsal yapı hakimdir. Bu toplumsal yapı özellikle köylerde yozlaşmış gelenek ve göreneklerle şekillendirilmiş dini inançlarla desteklenmiştir. Bu yapının ortaya çıkardığı gerçek ise **kadının toplumsal konumunun ikincilliği**dir. Bu da doğrudan kız çocuklarının eğitimi önünde bir engel olmaktadır. Kız çocukları namus, günah, ayıp gibi toplumsal değerler altında baskılanmakta ve okula gönderilmemektedir veya okulda devamı engellenmektedir. Ancak bu noktada farklı bir tutum da aileler tarafından geliştirilmektedir. Aileler kızlarını **namus** gerekçesi ile okula göndermez iken dışarıda çalıştırabilmektedirler. Bu da karşımıza ailelerin ihtiyaçlar hiyerarşisine göre davrandığını ve okul söz konusu olduğunda namus kavramını kullandıklarını ancak gelir getiren bir faaliyet söz konusu olduğunda bu anlayışı terk ettiklerini göstermektedir.

Okula devam noktasında yine bu bahsettiğimiz sosyal yapının bir sonucu olarak **erken evlilik** bir neden olarak durmaktadır. Aile içinde kadına biçilen roller küçük yaşlardan itibaren kız çocuklarına da biçilmekte ve kız çocuklarının eğitimi değersizleştirilmektedir.

3.3.2.2. Ekonomik nedenler:

Yoksulluk özellikle göçle şehir ve ilçe merkezlerine gelen ailelerde eğitime erişim noktasında ciddi bir sorundur. Ailelerin çok sayıda çocuğa sahip olmaları noktasında yoksulluk okula göndermeme nedeni olarak karşımıza tek başına çıkmamaktadır. Aileler **kısıtlı kaynaklarını erkek çocuklar için kullanmakta** ve kız çocuklarına yönelik ekonomik nedenler gerçeği karşısında da ayrımcı davranabilmektedirler. Ayrıca **mevsimlik işçi** olarak çalışan aileler yalnızca kız çocukları açısından değil erkek çocukları açısından da eğitimin kesintiye uğramasına neden olmaktadır.

3.3.2.3. Eğitimde kalite ve kaynak sorunu:

- Eğitim politikalarının yaşadığımız sorunun çözümüne yönelik kapsamlı politikalar üretememesi,
- **Yatılı Bölge Okullarının (YİBO) ve Pansiyonlu İlköğretim Okullarının (PİO)** mevcut koşullarından dolayı ailelerin güven duymaması ve kız çocuklarını göndermemeleri,
- Kayıt altına alınan kız çocuklarının eğitime devamı noktasında takipsizlik,
- Okula göndermeyen ailelere yönelik cezai yaptırımın işletilmemesi,
- Özellikle kırsal bölgelerde ailelerin kız çocuklarını okula göndermeleri noktasında kadın öğretmenlerin yetersizliğinden dolayı **rol modeli** bulamamaları,
- **Mardin’de yaşanan okul ve derslik sayısı yetersizliği,**
- **Kalabalık sınıflarda** ders yapılması ve ailelerin kızlarını bu kalabalık sınıflara göndermek istememesi ve hatta zaman, zaman da okul idarecilerinin kalabalıklıktan dolayı kayıt almaması,
- Öğretmen sayısındaki yetersizlik,
- Mevcudu çok olan okul ve sınıflarda kız çocuklarının okula devamı konusunda öğretmenlerin çaba ve desteğinin olamaması,
- **Eğitim ve öğretim kadrosunun işlevsizliği,**
- İlimize gönderilen öğretmenlerin bu bölgeyi ve bu bölge insanının reflekslerini bilmiyor olmasının **aileler ve öğretmenler arasında iletişimsizliğe** yol açması,
- Öğretmenlerin yaşayabilecekleri koşulların kırsal alanda sağlanmamasının, öğretmenlerin yalnızca ders vermek üzere okula gitmelerine ve farklı yerlerde ev tutmalarına neden olması, bu da okul kültürü ve öğretmen, veli ve öğrenci arasında kurulabilecek diyalogu sınırlandırması,
- Kültürel hizmetlerin köylere ulaştırılmamasının da okul kültürünün yaratılması noktasında önemli bir eksiklik oluşturması.

3.3.2.4. Eğitimde dil problemi:

Çocukların anadillerinin eğitim dili olan Türkçe’den farklı olarak Kürtçe, Arapça ya da Süryanice olması, soyut düşünüşe anadilde başlaması ve bu dilde biriktirdikleriyle birlikte kişiliğinin oluşmaya başladığı gözönüne getirildiğinde farklı bir dilde eğitime başlaması ciddi sorunlar doğurmaktadır.

Bunlar;

- Öğretmen ile iletişimsizlik
- Kendini ifade edememe
- Özgüven kaybı
- Kişilik bozukluğu

- Akademik başarı ve benliğin gelişmemesi

Bütün bunlar çocuğun okuldan soğumasına neden olmaktadır.

3.3.2.5. Rol modeli eksikliği

Kız çocuklarının eğitimi için oldukça önemli olan iyi örnekler ailelerde kızlarını okula göndermeleri noktasında oldukça ciddi tutum değişikliklerine neden olacak önemdedir. Bu rol modellerinin yaygınlaştırılmasına ve kız çocuklarının eğitim alması için kendilerine ve ailelerine rol modeli olacak kadın öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca yazılı ve görsel basının bu konuda duyarlı olması ve iyi rol modellerini görünür kılmaları önemlidir. Bu noktada basına yansıyan olumsuz örnekler ailelerin olumsuz bir tutum geliştirebilmeleri açısından çok etkili olabilmektedir.

3.3.3. Çözüm önerilerimiz

- Kadının toplumsal konumunu yükseltecek faaliyetlerin yapılması ve kız çocuklarının eğitimini arttırmaya yönelik faaliyetler içinde bunların da yer alması,
- Eğitim alanında çalışan resmi ve sivil kurumlar arasında işbirliği yapılması,
- Sosyal Riski Azaltma Projesi tarafından sağlanan maddi yardımların aileler tarafından hane gelirine katkı olarak görülmesinin önüne geçilmesi ve bu yardımın kız çocuklarının eğitimine yönelik değerlendirilmesinin sağlanması,
- Mevsimlik işçi olarak çalışmak zorunda kalan çocukların buldukları yerde eğitim ve öğretimlerini devam ettirebilmeleri için uygun ortamın sağlanması veya anne-baba çalışmaya gittiği zaman kalabilecekleri güvenli bir yurt ortamı sağlanması,
- Anne ve babalara kız çocuklarının eğitiminin neden önemli olduğu konusunda bilinçlendirme eğitimleri yapılması,
- Kız çocuklarının eğitimini arttırmaya yönelik faaliyetlerde yerel yönetimlerle özellikle köylerde imamlar ve muhtarlarla işbirliği yapılması,
- Eğitimde kaynak sorununun çözülmesi,
- Özellikle yatılı okullarda ve köy okullarında kadın istihdamının artırılması,
- Bölgede görev yapan öğretmenlerin bölgenin toplumsal yapısı, ihtiyaçları ve refleksleri konusunda oryantasyondan geçirilmesi,
- Kız çocuklarının istihdam sorununun eğitim politikaları ile birlikte değerlendirilmesi,
- Kız çocuklarının ilköğretimden sonra da okula devam edebilecekleri teşvik politikalarının, pansiyonların geliştirilmesi, bu konuda ailelere rol modellerinin gösterilmesi,
- Eğitim- öğretimin önemini kavratmak için drama ile desteklendirilmiş etkinlikler gerçekleştirilmesi,
- Köylere kültürel ve sanatsal faaliyetlerin ve kütüphanenin götürülmesi ve çocukların ve ailelerin okul ile temasını sadece ders saatleriyle sınırlandırmalarının önüne geçilmesi,
- Dil öğrenme etkinliğinin anadilden yardım alarak gerçekleştirilmesi, bu yüzden bu bölgede görevlendirilen öğretmenlerin diğer dilleri de bilen öğretmenlerden seçilmesine öncelik verilmesi,
- Çok dilli, çok kültürlü okul öncesi eğitim yapılanmasının özellikle bu bölgede sağlanması. Burada dikkat edilecek husus çocukların anadil problemlerinden dolayı yaşadığı sorunları bilerek okul öncesi eğitim çalışmaları yapılması, anadil problemlerinden dolayı çocukların ilköğretimde yaşadıkları sorunları okulöncesi eğitimde yaşamalarına neden olmayacak bir program geliştirilmesi,
- Yoksulluktan dolayı okula gidemeyen çocuklar için destek politikaları geliştirilmesi,
- İlimizdeki toplumsal yapının kadınları ikincil rollerle tanımlamasına rağmen, kadının kendisine özgürlük alanları yarattığı durumlar da mevcuttur. İlimizde kadın belediye

başkanlarımız, yerel yönetimlerde karar verici pozisyonlarda bulunan kadınlarımız gibi olumlu rol modellerimiz mevcuttur. Bu tür örneklerin yaygınlaştırılması kadınların konumunun değişebileceğine dair göstergeler olacaktır ve bunların da kız çocuklarının eğitimine pozitif katkı sağlayacağına inanmaktayız.

3.3.4. Mardin Sivil İzleme Grubu Üyeleri

Aslıhan Kaya, Yerel Gündem 21 Çocuk Meclisi
Aycan Başboğa, Kızıltepe Kadın Merkezi (KAD-MER)
Aydın Saraçoğlu, Yerel Gündem 21
Cihan Ademhan, Eğitim-Sen
Hamdiye Özay, Yerel Gündem 21
Hülya Aydın, Mardin KA-MER
İrfan Öztürk, Eğitim-Sen
Leyla Gültekin, AÇEV
Mahinur Mungan, Mardin Öğrenci Koruma Derneği
Müzeyyen Artık, Türk Kadınlar Birliği Mardin Şubesi
Sema Artık, BARO
Sevgi Ernas, Yerel Gündem 21 Kadın Konseyi
Seylan Mungan, Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)

3.4. Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu Raporu

3.4.1. Giriş

Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu olarak temel hedefimiz, ilimizde eğitim alanında görülen cinsiyet eşitsizliklerini azaltmaya yönelik yerel ve ulusal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda gerçekleştirdiğimiz toplantılarda Şanlıurfa ilinde eğitim alanında yaşanan problemleri ortaya koymak ve bu problemleri tanımlamaya çalışmak çerçevesinde özellikle “**neden kız çocuklarımız okula gönderilmiyor**” sorusu üzerinde yoğunlaştık. Yalnızca nedenleri, engelleri tanımlamak ve açığa çıkartmak yaşadığımız sorunu çözmeye yönelik bir adım olmayacaktı; tespit ettiğimiz ve tanımladığımız sorunların çözüm önerileri üzerinde düşündük, düşüncelerimizi birbirimizle paylaştık ve tartıştık.

Bu rapor bir yıldır gerçekleştirdiğimiz toplantıların ürünüdür ve elbette yalnızca bir yıllık çalışmalarımızın değil, Şanlıurfa Sivil İzleme grubu üyelerinin ilimizde sürdürdüğü çalışmaların, bir başka deyişle yıllardır süren alan araştırmalarımızın, saha gözlemlerimizin, kişisel ve kurumsal tecrübelerimizin sonucudur. Bu rapor ile hedeflediğimiz, ilimizde kız çocuklarının yaşadığı eğitime erişim ve devam konusundaki sorunların çözümüne yönelik politikalar geliştirmek, bu politikaları yerel ve ulusal eğitim politikalarının bir parçası haline getirmektir. Farklı sivil toplum kuruluşlarından ve kişisel olarak bu konuda çalışanlardan oluşan Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu'nun ilimizde sivil toplumun gelişimine ve birlikteliğine de bir model oluşturması arzusundayız.

3.4.2. Şanlıurfa'da Kız Çocuklarının %100 Okullulaşması ve Okula Devamı Önündeki Engeller:

3.4.2.1. Yoksulluk

İlimizde kız çocuklarının okula gönderilmesinin veya devamının önündeki engeller arasında yoksulluk gerçeği özellikle kimi bölgeler açısından çok önemli bir faktördür. Yoksulluk nedeni ile okula gönderilmeyen kız çocukları ya **ücretsiz tarım işçisi, mevsimlik işçi** olarak ya da **ev içi işlerde** çalıştırılmaktadır. Şanlıurfa'da geleneksel ekonomik ve sosyal düzenin işlemesi çocuk sayısına bağlıdır, bu yüzden **aileler çok çocuktur**. Kız çocukları tarım işçisi olarak çalışırken bir taraftan da anne rolünü kendisinden küçük kardeşlerine bakmak veya ev içinde **anneye yardımcı** olmak adına sürdürmektedirler. Yoksulluk burada ailenin kız çocuğunun emeğine ihtiyaç duyulmasından dolayı ortaya bir neden olarak çıkmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliği özellikle ilimizde çok yaygındır ve aileler hem emeğinden faydalanmak hem de **namus** gibi bir takım kaygılarla kız çocuklarını yanlarında götürmektedirler. Bu sorun yalnızca kız çocukları için değil erkek çocukların eğitimi için de ciddi olumsuzluklara yol açmaktadır. Çok çocuklu ailelerin ekonomik sıkıntıda oldukları bir gerçek olmakla beraber aileler kısıtlı kaynaklarını kız çocukları için kullanmamakta ve **tercihi erkek çocuğu okula göndermekten** yana yapmaktadırlar. Bu da bize yoksulluğun tek başına kız çocuklarının değil ve elbette kadının toplumsal konumunun da beraber ele alınacağı bir durum olduğunu göstermektedir. Ekonomik yetersizliklerin yanı sıra bir de okullarda temel ihtiyaçların karşılanması için ödenek bulunmadığından dolayı ailelerden kayıt parası ve okula katkı payı istenmesi ailelerin tutumunu belirlemektedir.

3.4.2.2. Geleneksel toplumsal yapı

Geleneksel toplumsal yapı ve buna bağlı olarak kız çocuklarının eğitime önem verilmemesi, karşımıza çıkan, pek çok bileşeni içinde barındıran ikinci bir nedendir. İlimizde dinin uygulama biçiminden kaynaklanan sorunlardan dolayı kız çocuklarımız günah ve ayıp kavramları altında okula gönderilmemekte veya okumayı yazmayı söktükten sonra terk ettirmektedir. Kadının toplumsal yaşamda konumu mevcut tarikat ve

aşiretlerin birçoğu tarafından belirlenmektedir. Bu durum özellikle ilimizde kadının konumunu tanımlamakta ve eğitimini değersiz görmektedir. Kız çocukları okula ya namus diye gönderilmemekte ya da 6. sınıfta ergenliğe geçiş ile beraber okuldan evlendirilmek üzere alınmaktadır. İlköğretim çağında olan kız çocuklarının eğitimine bakış kadının toplumsal konumundan farklı görülmediği için eğitimi değersiz bulunmaktadır.

3.4.2.3. Eğitim kalitesi

İlimizde eğitimin kalitesi ile ilgili nedenler de kız çocuklarının eğitimine bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- **Kalabalık sınıflarda** eğitim yapılması ve öğretmen yetersizliği,
- Okulların **mekan ve ulaşım** olarak ailelere güven vermemesi,
- **YİBO ve PİO yetersizliği** , mevcut olanların ise koşullarının güven vermemesi,
- **Kadın öğretmen eksikliği** ve ailelerin özellikle yatılı okullarda ve kırsalda kız çocuklarını okula göndermeleri konusunda kadın öğretmen istemeleri,
- Öğrencilerin okuldan **başarısızlık** nedeni ile soğumaları, okul ortamının bu çocukların başarısızlığına ve okul dışı kalmalarına neden olması,
- Okullara yeterli ödenek ayrılmaması,
- Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde yer alan kadrolar için de de kız çocukların eğitimine karşı önyargılı personel bulunması,

3.4.2.4. Eğitime inanç

Eğitimin gerekliliğine duyulan inanç eksikliği de kız çocuklarının okullulaşması veya okulu bitirmesi önündeki engeller arasındadır. Bunun altında yatan etmenler ise;

- Ailelerin eğitimsiz olması,
- Ailelerin kız çocuklarını okutsalar dahi iş bulamayacaklarını düşünmeleri ve yapılan yatırımı ölü yatırım olarak görmeleri,
- Eğitimin yalnızca iş bulma aracı olarak değerlendirilmesi ve mevcut işsizliğin kız çocuklarının eğitimini engellemesi,
- Eğitim almış kız çocukları ile ilgili **rol model eksikliği**.

3.4.2.5. Dil problemi

İlimizde kırsal bölgelerde ve şehir merkezinde göç ile oluşmuş mahallelerde ilköğretim çağındaki çocuklar ana dilleri farklı olduğundan dolayı Türkçe'yi eğitim ve öğretime başlayacak kadar bilmemektedirler. Bundan dolayı da okulda akademik başarısızlık yaşamaktadırlar. Ayrıca bu bölgelerde çocukların yaşadığı dil problemi özellikle anneleri içinde geçerli olduğundan dolayı ailelerinden eğitime destek alamamaktadırlar.

3.4.3. Şanlıurfa'da kız çocuklarının %100 okullulaşması ve okula devamı için çözüm önerilerimiz

- Şartlı nakit transferlerinin kız çocuklarının eğitimine yatırım olarak kullanılması ve takibinin sağlanması,
- Kaydı yapılan kız çocuklarının okula devamının takip edilmesi,
- Mevsimlik işçi olarak çalışan çocuklar için gezici okul uygulamalarının yapılması,
- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı eğitimlerinin yaygınlaştırılması,
- Doğrudan gelir desteği ödemelerinin kız çocuğunun okul kaydı ile koşullandırılması,
- Eğitim alanında yaşanan cinsiyet eşitsizliklerinin kadının her alanda yaşadığı eşitsizliklerin çözümü ile beraber ele alınması ve bu alanda ortak politikaların geliştirilmesi,

- İlimizde kız çocuklarının eğitimi için yapılan çalışmaların kadının konumunu yükseltmeye yönelik faaliyetleri de kapsamı ve ortaklaştırılması,
- İmamların ve muhtarların kız çocuklarının eğitimi ile ilgili çalışmaların içinde yer almalarının sağlanması,
- İlimizde müftülüğe bağlı olmayan imamlar bulunmakta ve bu kişiler özellikle kız çocuklarının eğitimi önünde bir engel olan erken evlilikte yasal mevzuata uymamaktadır. Bunun önüne geçilmesi,
- Müftülükle işbirliği yapılarak camilerde Cuma hutbelerinde ve kadınlara yönelik vaazlerde cemaatin kız çocuklarını okutmasını teşvik edici konuşmaların yapılması,
- İlimizde aşiretler, töreler ve tarikatlar hukuk devletinin önüne geçmiştir. Bu da kız çocuklarının eğitimi önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Hukuk devleti anlayışının bütün kurumlarda hayata geçirilmesi için işbirliği yapılması,
- Yasal mevzuat olsa dahi uygulama noktasında karşımıza töreler çıkmakta, bu konuda devlet politikaları ve uygulamaları yetersiz kalmaktadır. Yasal mevzuatın hayata geçirilmesi ve uygulayıcıların bu konuda denetlenmesi,
- Hizmet içi eğitimin bir parçası olarak öğretmenlerin ve eğitim- öğretim personelinin hepsine kız çocuklarının eğitimine yönelik meslek içi eğitim verilmesi,
- İlimizde özellikle kız çocuklarının eğitimi ile ilgili sorunların çözümü için ilin mülki ve idari amirlerinin ve yerel yönetimlerin bu konuda paydaş olarak kazanılması,
- Kız çocukları ve aileleri için eğitime yönelik tutum değişikliğine neden olabilecek rol modellerinin ortaya çıkarılması ve yaygınlaştırılması,
- Köy okullarında ve YİBO'larda kadın öğretmen istihdam edilmesi,
- Okulların fiziki koşullarının çocukların gün boyu sevecek kalacağı ve etkinlikler yapacağı bir duruma getirilmesi,
- Derslik ve okul sayısının yetersizliğinin öğretmen açığı ile beraber kapatılması,
- Taşınabilir sistemle eğitim yapılan okul yollarının güvenli hale getirilmesi ve taşınabilir sistem mesafesinin azaltılması. Bu okullarda çift tedrisattan kaynaklanan okulun çok erken açılması ve geç kapanması sorununun hem ailelerin namus ve benzeri kaygılarından kurtulmaları hem de çocukların psikolojik ve fiziksel sağlığı için çözümüne yönelik kaynak ve politikaların geliştirilmesi,
- İl Millî Eğitimin bu alandaki bütün paydaşlarla (Sivil Toplum Kuruluşları, Eğitim Sendikaları, Yerel Yönetimler, SHÇEK, Müftülük vb.) eşit katılım çerçevesinde çalışması,
- Kız çocuklarını her türlü uyarılara karşın okula göndermemekte ısrar eden ailelere yönelik cezai yaptırımların uygulanması ve bu yaptırımların ciddiyetinin gösterilmesi,
- Bölgemiz milletvekilleri tarafından ilimizde kız çocuklarının okullulaşma probleminin meclis gündemine taşınması,
- Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve çocukların ilköğretime başlamadan önce eğitim diline vakıf olmalarının sağlanması,
- İlköğretim düzeyinde de dil problemi yaşayan çocuklara yönelik akademik başarılarını arttırmaya öncelik destek sınıfları açılması,
- Bölgeye çocukların dil ile ilgili iletişim problemlerini aşmalarını sağlamak için burada konuşulan dilleri bilen öğretmenlerin atanmasına öncelik verilmesi.

3.4.4. Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu Üyeleri

Adalet Budak, Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)

Arzu Güvenç, Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

Devran Melik, BARO

Fatma Sırmatel, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği- Şanlıurfa Şubesi

Gül San

Hüseyin Kılıç

Makbule Günel Özen, Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Gönüllü Şanlıurfa Temsilcisi

Mehtap Baran, Şanlıurfa, KA-MER

Murat Candemir

Övünç Birecik

Remzi Yeşilyurt

Sevinç Özipek, Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği

Türkan İnce, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) Urfa Şubesi

4. Ulusal İzleme Grubu Raporu

Kız çocuklarının eğitimi ülkemiz için stratejik önemi haizdir

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003 (TNSA) bulgularına göre, Türkiye’de doğurganlık oranı düşmüş ve yaşam beklentisinde gelişmeler olmuştur. **Nüfus dağılımı açısından, ülkede yaşlı nüfus olma özelliklerine doğru yaşanacak demografik geçiş süreci başlamıştır.** Ekonomik olarak aktif nüfus olarak nitelendirilebilecek 18-64 yaş grubu nüfusun oranı kentsel nüfus içinde kırsal nüfusa göre çok daha yüksektir.

2003 araştırmasına göre doğurganlık hızı 2,2’dir; yani Türkiye’de kadınlar yaşamları boyunca ortalama olarak 2,2 çocuk sahibi olmaktadır. Bu oran 1978’de 4,1 iken, 1993’te 3 çocuğun altına inmiştir. Ancak 1998’e kadar olan sürede önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. 2000’li yılların başından itibaren ise, doğurganlık oranında hızlı sayılabilecek bir düşüş yaşanmaya başlamıştır. *Doğurganlık hızı 1970’li yılların sonlarına göre neredeyse yarı yarıya azalmıştır.*

Tüm bu olumlu değişimlerin yanı sıra dikkat çekici nokta ise; en az lise mezunu olan kadınların son derece düşük bir doğurganlık davranışına (kadın başına 1,39 canlı doğum) sahip olmasıdır. Hiç okula gitmeyen veya ilkökul düzeyinde eğitimi tamamlamış kadınların doğurganlığı ise kadın başına 3,65 canlı doğumdur. TNSA’nın 1998’deki araştırmasının sonuçlarına göre, 1998 yılındaki kadın başına canlı doğum 3,89’dur. Bu iki araştırmanın bulguları karşılaştırıldığında, eğitimsiz annelerin doğurganlık davranışında önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. **Bu verilere dayanarak, önümüzdeki yirmi yıl içerisinde genel nüfusa eğitim düzeyi düşük annelerden katılacak olan çocuk sayısının, eğitim düzeyi yüksek annelerden katılacak çocuk sayısının iki katı olacağı tahmin edilmektedir.**

Önümüzdeki 20 yıl içerisinde Türkiye azalan çocuk nüfusuna ve göreceli olarak az yaşlı nüfusa sahip bir ülke konumuna gelecektir. ***Fırsat Penceresi*** olarak adlandırılan bu demografik yapı ülkelerin tarihlerinde bir kere yakalayabildikleri bir *fırsattır*. 18-64 yaş arasında bulunan ekonomik olarak aktif durumdaki nüfus, bir süre için genç ve yaşlı nüfusa bakmak durumunda kalmayacaktır. Ekonomik anlamda Türkiye’nin gücü genç nüfusunda ve işgücü potansiyelinde yatmaktadır. Nitelikli işgücü ile ekonomik büyüme sağlanabilir (Gürleles, 2004). Üretilen değer ülke ekonomisini güçlendirmeye aktarılabilir ya da altyapı yetersizliklerini gidermeye odaklanabilir. Ancak, niteliksiz ve büyümeyen ekonomiler işsizliği ve birçok ekonomik ve sosyal sorunu beraberinde getirir. Toplumun içindeki eşitsizlikler ve huzursuzluklar artar, sosyal çatışmalar çoğalır. **Kız çocuklarının eğitime katılması ülkenin geleceği açısından özel bir önem taşımaktadır.**

Kız çocuklarının okullulaşmasında ve okula devamında öne çıkan engeller

Ulusal mevzuat ve politikaların yetersizliği

1990’ların başından bu yana devam eden ve 1997’den bu yana ivme kazanan kamu politikalarına ve son zamanlarda giderek artan bir şekilde kız çocuklarının okullulaşma sorununa odaklanan proje ve kampanyalara rağmen toplumsal cinsiyet eşitsizliği halen eğitimde ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. **Bu sorunun ortadan kaldırılarak, Türkiye’de her çocuğun kaliteli bir sekiz yıllık temel eğitimi tamamlamasının sağlanması ulusal önceliğimiz olmalıdır.**

Sekiz yıllık eğitim yasaının sonrasında çocukların ilk beş yılı tamamlamaları büyük oranda sağlanmış olmasına rağmen kız çocuklarının altıncı sınıftan itibaren okulu terk oranı hala çok yüksektir. Sekiz yıllık zorunlu ilköğretimin yasal yaptırımlarının uygulanmasında ve yaptırımların zorlayıcılığında eksikliklerin olması bunda etkindir.

Yasalarda eşitlik herkesin yararlanabileceği bir hak iken eğitim alanında eşit olanaklara sahip olunamadığından, varolan fırsat ve olanaklardan herkesin ve özellikle de kız çocuklarının yararlanmadığı görülmektedir. Toplumsal fırsatlardan ve eğitim hakkından yararlanma noktasında cinsiyet ayrımcılığı belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Eğitim ile ilgili yasal düzenlemelerde kadınların eğitimi genel eşitlik düzenlemeleri çerçevesinde ele alınmıştır. Özel olarak kadın eğitimi teşvike yönelik yasal bir düzenleme mevcut değildir. Varolan toplumsal güç ilişkileri içinde kadınlar çoğunlukla bu ilişkilerin alt kesiminde yer alırlar. Eğitim bu güç ilişkilerini yeniden üretebildiği gibi değiştirme araçlarını da sunar. Merkezi düzeyde geliştirilen politikaların toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik açılımları ve etkilerinin sınırlı olması eğitimde kadınlar için varolan dezavantajlı konumu değiştirme noktasında yetersiz kalmaktadır

Bölgesel ve sosyal farklılıklar, göç ve yoksulluk

Kız çocuklarının temel eğitime katılımında bölge ve sınıf farklılıkları bulunmaktadır. Kız çocuklarının okullulaşamama sorununun arka planı incelendiğinde bu sorunun son yirmi yılda Güney Doğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinden il/ilçe ve kent merkezlerine göç olgusuyla ilintili olduğu gözlenmektedir. Ayrıca Roman grupların ve dezavantajlı grupların bir sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çocuklar göreceli olarak sosyo-ekonomik konumları düşük olan ailelerin çocuklarıdır. Bu ailelerde genellikle babalar işsizdir, kardeş sayısı fazladır. İlk çocuk olma eğitime katılma şansını göreceli olarak azaltmaktadır. Çoğu okur-yazar olmayan ve Türkçe konuşamayan anneler dış dünya hakkında bilgi sahibi olmak için ailelerinin (genellikle Türkçe konuşabilen) erkek üyelerine bağımlıdır (Gündüz-Hoşgör & Smits,2004). Bu kişiler ise erkek egemen ideolojiye uygun olmayan bilgileri (örneğin kız çocuklarının eğitiminin önemiyle ilgili bilgiler gibi bilgiler gibi) eşlerine ve kızlarına aktarmakta isteksiz davranabilmektedirler. Bu erkek engelini aşabilmek ve Türkçe konuşamayan kadınlara ulaşabilmek için özel iletişim politikaları geliştirmek gerekmektedir.

Çözüm için öneriler

- Bazı bölgelerde kız çocuklarının okullulaşamama sorunu çocuk emeği ile paralel giden bir sorundur ve çok taraflı politikalar geliştirilmesini gerektirir. Eğitim hizmeti sunmak sosyal devletin önemli görevlerinden biridir. Sivil girişim ve özel sektör sosyal devlet anlayışına **destek** olmalıdır.
- Aileyi ikna sürecine paralel olarak aileyi ve özellikle kadını güçlendirmeye yönelik teşvik yöntemleri ve çok taraflı projeler uygulamak gerekmektedir. Bu teşvik yöntemleri arasında burs ve harçlık programları, ders kitaplarının ücretsiz dağıtılmasına devam edilmesi, ücretsiz sağlık hizmeti, okullarda beslenme programının iyileştirilmesi gibi programlar yer almalıdır. Özellikle sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri birlikte verilmelidir.
- Mevsimlik göç eden ailelerin çocuklarına esnek eğitim modeli geliştirilmelidir.
- Medyaya önemli görev düşmektedir. Toplumun yoksul kesiminde “medya-okuryazarlığı” hakimdir. Ulusal ve yerel basın konuya duyarlı kılınmalı ve harekete geçirilmelidir.
- Bütün çocuklar için Nüfusa Kayıt Kampanyası çalışması yürütülmelidir.
- Okul öncesi eğitim mutlaka yaygınlaştırılmalıdır.
- Altyapı eksiklikleri giderilmelidir . Okullarda kız-uyumlu kurallar uygulanmalıdır. Ayrıca kız çocuklarına daha fazla burs olanakları sağlanmalıdır.
- Eğitimin kalitesi artırılmalıdır. Bazı okullarda uygulanan “çantasız eğitim” yaygınlaştırılmalıdır. Unutulmaması gereken önemli bir husus kız çocuklarının ev içi üretim sürecine yoğun katılmasıdır. Böylece kız çocukları eve ödev götürmeyecek ve müfredattan geri kalmayacaktır.
- Kadın erkek eşitliği politikaları eğitim politikalarına ve kurumlarına yerleştirilmelidir.

- “Telafi eğitimi” ve/veya “Uyum programları” Bakanlık düzeyinde ele alınmalı ve uygulanmalıdır.
- 222 sayılı Temal Eğitim Kanunu’nda belirtilen okula gönderilmeyen çocukların okula gönderilmesine engel olan kişilere ilişkin yaptırımlar uygulanmalı ve bu yaptırımlar takip edilmelidir.
- Çağ nüfusu istatistiklerinin güvenilirliği sağlanmalıdır.
- Eğitim alanında çalışan ve özellikle kız çocuklarının eğitime yönelik faaliyetler yürüten kuruluşların işbirliği sağlanmalı, ilgili paydaşların süreçlere katılımı eşit olmalı ve sürecin bir öznesi olduğu yaklaşımıyla hareket edilmelidir.
- Kız çocuklarının okullulaşmaması kadının sosyo-ekonomik konumundan bağımsız düşünülecek bir sorun değildir. Dolayısıyla kadınların ayrımcılığa maruz kaldıkları her alanda bütünlüklü bir politikayla mücadele etmek gerekmektedir.
- Kız çocuklarının okullulaşmasını yüzde yüz sağlamak için mevcut yaklaşımlara ek olarak farklı yaklaşımlar da değerlendirilmelidir. Uluslararası iyi örnekler konferansı düzenlenmeli, benzer sorunu yaşayan ülke deneyimleri incelenmelidir.
- İl ve ilçe düzeyinde valilerin, kaymakamların konuya sahip çıkması, il/ilçe gelişmişlik göstergeleri arasında eğitim göstergesinin ağırlıklandırılması ve mülki amirlerin, eğitim yöneticilerinin başarı ölçütlerinde cinsiyet eşitliği göstergelerinin önem kazanması, atamalarda buna göstergelere özen gösterilmesi gerekmektedir.
- Roman çocukların eğitim durumuyla ilgili yönelik bir temel araştırma ile bu çocukların coğrafi dağılımı, nitelikleri ve okula gitmeme büyüklüğünün belirlenmesi ve soruna çözüm üretme konusunda derinlemesine bir araştırma yapılmalıdır.

Ulusal İzleme Grubu Üyeleri

Ayşe Gündüz Hoşgör, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
 Baran Tuncer, Türkiye Aile Planlaması Vakfı
 Emrah Gürsel, Toplum Gönüllüleri
 Ertan Karabıyık, Kalkınma Atölyesi
 Feride Bilgin, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
 Fevziye Sayılan, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
 Makbule Günel Özen, Şanlıurfa Yerel İzleme Grubu Temsilcisi
 Necla Zarakol, Zarakol İletişim
 Nükhet Sirman, Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
 Sevgi Ernas, Mardin Sivil İzleme Grubu Temsilcisi
 Türkan Saylan, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
 Yörük Kurtaran, Toplum Gönüllüleri
 Zehra İsmet Gürmeriç, İstanbul Sivil İzleme Grubu Temsilcisi
 Zümrete Buluttekin, Diyarbakır Sivil İzleme Grubu Temsilcisi

Biçimlendirilmiş

5. Kaynakça

- Aytaç, I. A., ve Rankin B.H. 2004. "Modernity, traditionality, and junior high school attainment in Turkey". *Social Indicators Research*, 66, 267-82
- Devlet İstatistik Enstitüsü. 2004. *Population and Development indicators*.
- Dünya Bankası, 1993. Turkey: Informatics and Economic Modernisation: A World Bank Country Study. World Bank, Washington, DC.
- Dünya Bankası, 2002. *Poverty Reduction Strategy Paper*. Education Chapter. World Bank, Human Development Network
- Gündüz-Hosgör ve Smits J., 2004. *Effects of family background characteristics on educational participation in Turkey, 1978-1998*. Working paper, Department of Economics, Nijmegen School of Management.
- Gürlel C.F., 2004. "Eğitimde Fırsat Kapısı: 2025'e Doğru Nüfus, Eğitim ve Yeni Açılımlar" Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı 1992., 2000li Yıllar Öncesinde Türkiye'de Kadın Eğitimi, ("Women's Education in Turkey Before 2000s") Ajans Türk Matbaacılık, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, 2001. *2000 Yılında Millî Eğitim*. AÇEM ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara
- Tansit A. 2002. "Determinants of School Attainment of Boys and Girls in Turkey," *Economics of Education Review*, 21, 455-472.
- TNSA 1999. Demographic and Health Survey 1998, Turkey. Ankara: Hacettepe University, Population Studies Institute and Measure DHS+ Macro International Inc. Press.
- TNSA. 2003. Demographic and Health Survey 2003, Turkey: Preliminary Report. Ankara.
- UNESCO, 2003. *Gender and Education for All: The Leap to Equality? EFA Global monitoring report 2003/4*. Paris: UNESCO.

6. Ekler

Ek 1: Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa'ya ait MEB İstatistikleri (Milli Eğitim Bakanlığı Verileri 2003, 2004, 2005)

DIYARBAKIR İLİNDE 2002-2005 YILLARI ARASINDA ÖĞRENCİLERİN SINIFLARA GÖRE DAĞILIMLARI

SINIFLAR	2002-2003 YILI			2003-2004 YILI			2004-2005 YILI		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
1	19.298	23.534	42.832	20.529	23.541	44.070	21.627	24.172	45.799
2	20.133	24.628	44.761	18.618	21.539	40.157	19.877	21.782	41.659
3	20.059	24.179	44.238	19.818	23.124	42.942	18.199	20.648	38.847
4	17.388	21.735	39.123	19.446	23.369	42.815	19.214	22.385	41.599
5	15.149	20.465	35.614	16.228	21.075	37.303	17.963	22.385	40.348
6	11.546	19.120	30.666	13.051	19.835	32.886	13.786	20.247	34.033
7	8.475	15.289	23.764	9.713	18.242	27.955	11.042	18.413	29.455
8	6.739	13.366	20.105	7.740	14.472	22.212	8.937	17.341	26.278
Toplam	118.787	162.316	281.103	125.143	165.197	290.340	130.645	167.373	298.018
Oransal	42,26%	57,74%	100,00%	43,10%	56,90%	100,00%	43,84%	56,16%	100,00%

Diyarbakır İlinde Yıl ve Sınıfı Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Oranı

SINIF	2002-2003 (%)		2003-2004 (%)		2004-2005 (%)	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
1	45,06	54,94	46,58	53,42	47,22	52,78
2	44,98	55,02	46,36	53,64	47,71	52,29
3	45,34	54,66	46,15	53,85	46,85	53,15
4	44,44	55,56	45,42	54,58	46,19	53,81
5	42,54	57,46	43,5	56,5	44,52	55,48
6	37,65	62,35	39,69	60,31	40,51	59,49
7	35,66	64,34	34,75	65,25	37,49	62,51
8	33,52	66,48	34,85	65,15	34,01	65,99

İSTANBUL İLİNDE 2002-2005 YILLARI ARASINDA ÖĞRENCİLERİN SINIFLARA GÖRE DAĞILIMLARI

SINIFLAR	2002-2003 YILI			2003-2004 YILI			2004-2005 YILI		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
1	96.887	105.331	202.218	103.341	112.294	215.635	106.455	115.374	221.829
2	98.639	106.979	205.618	101.476	108.943	210.419	104.513	112.628	217.141
3	102.007	108.756	210.763	100.058	108.134	208.192	101.575	109.658	211.233
4	94.950	101.504	196.454	102.254	109.982	212.236	100.771	109.108	209.879
5	93.042	99.944	192.986	95.406	102.661	198.067	101.954	110.991	212.945
6	95.879	104.856	200.735	96.630	105.199	201.829	97.807	107.080	204.887
7	85.091	97.789	182.880	89.302	102.347	191.649	90.193	102.747	192.940
8	80.041	96.530	176.571	81.446	94.918	176.364	86.632	99.702	186.334
Toplam	746.536	821.689	1.568.225	769.913	844.478	1.614.391	789.900	867.288	1.657.188
Oran (%)	47,60	52,40	100,00	47,69	52,31	100,00	47,67	52,33	100,00

İstanbul İlinde Yıl ve Sınıfa Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Oranı

SINIF	2002-2003 (%)		2003-2004 (%)		2004-2005 (%)	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
1	47,91	52,09	47,92	52,08	47,99	52,01
2	47,97	52,03	48,23	51,77	48,13	51,87
3	48,4	51,6	48,06	51,94	48,09	51,91
4	48,33	51,67	48,18	51,82	48,01	51,99
5	48,21	51,79	48,17	51,83	47,88	52,12
6	47,76	52,24	47,88	52,12	47,74	52,26
7	46,53	53,47	46,6	53,4	46,75	53,25
8	45,33	54,67	46,18	53,82	46,49	53,51

MARDİN İLİNDE 2002-2005 YILLARI ARASINDA ÖĞRENCİLERİN SINIFLARA GÖRE DAĞILIMLARI

SINIFLAR	2002-2003 YILI			2003-2004 YILI			2004-2005 YILI		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
1	8.808	10.474	19.282	9.764	10.875	20.639	10.462	11.454	21.916
2	9.934	11.676	21.610	9.331	10.390	19.721	9.652	10.579	20.231
3	10.150	11.842	21.992	9.923	11.185	21.108	9.411	10.299	19.710
4	9.541	10.752	20.293	10.336	11.446	21.782	9.947	11.105	21.052
5	8.834	10.960	19.794	9.224	10.511	19.735	9.903	11.502	21.405
6	6.611	9.755	16.366	7.430	10.208	17.638	8.165	10.270	18.435
7	4.523	8.205	12.728	5.246	9.736	14.982	6.097	10.276	16.373
8	2.956	7.020	9.976	3.734	7.877	11.611	4.823	9.371	14.194
Toplam	61.357	80.684	142.041	64.988	82.228	147.216	68.460	84.856	153.316
Oransal	43,20%	56,80%	100,00%	44,14%	55,86%	100,00%	44,65%	55,35%	100,00%

Mardin İlinde Yıl ve Sınfa Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Oranı

SINIF	2002-2003 (%)		2003-2004 (%)		2004-2005 (%)	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
1	45,68	54,32	47,31	52,69	47,74	52,26
2	45,97	54,03	47,32	52,68	47,71	52,29
3	46,15	53,85	47,01	52,99	47,75	52,25
4	47,02	52,98	47,45	52,55	47,25	52,75
5	44,63	55,37	46,74	53,26	46,26	53,74
6	40,39	59,61	42,12	57,88	44,29	55,71
7	35,54	64,46	35,02	64,98	37,24	62,76
8	29,63	70,37	32,16	67,84	33,98	66,02

ŞANLIURFA İLİNDE 2002-2005 YILLARI ARASINDA ÖĞRENCİLERİN SINIFLARA GÖRE DAĞILIMLARI

SINIFLAR	2002-2003 YILI			2003-2004 YILI			2004		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	Kız		
1	17.677	24.236	41.913	19.163	24.706	43.869	23.017	:	
2	18.903	24.204	43.107	16.962	21.909	38.871	19.227	:	
3	18.298	23.445	41.743	17.696	21.978	39.674	17.233	:	
4	16.493	21.509	38.002	16.725	21.391	38.116	17.899	:	
5	14.195	19.782	33.977	14.383	19.300	33.683	15.817	:	
6	9.666	18.058	27.724	10.814	18.418	29.232	12.917		
7	6.126	14.438	20.564	6.891	16.218	23.109	7.894		
8	4.512	12.549	17.061	4.915	12.662	17.577	6.301		
Toplam	105.870	158.221	264.091	107.549	156.582	264.131	120.305		
Oransal	40,09	59,91	100,00	40,72	59,28	100,00	0,42		

Şanlıurfa İlinde Yıl ve Sınıfa Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Oranı

SINIF	2002-2003 (%)		2003-2004 (%)		2004-2005 (%)	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
1	42,18	57,82	43,68	56,32	45,8	54,2
2	43,85	56,15	43,64	56,36	44,59	55,41
3	43,83	56,17	44,6	55,4	44,18	55,82
4	43,4	56,6	43,88	56,12	44,98	55,02
5	41,78	58,22	42,7	57,3	43,36	56,64
6	34,87	65,13	36,99	63,01	40,12	59,88
7	29,79	70,21	29,82	70,18	32,43	67,57
8	26,45	73,55	27,96	72,04	28,12	71,88

Ek 2: Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Projesi

Projenin Genel Hedefi

Eğitimde cinsiyet eşitsizliğini azaltarak Türkiye'nin sosyo-ekonomik alandaki kalkınmasına katkıda bulunmak.

Projenin Özel Hedefleri

1. Temel eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltmaya yönelik toplum-merkezli bir model geliştirmek.
2. Okuryazar olmayan kadın sayısını azaltmak, özel ve toplumsal alanda kadınların karar verme mekanizmalarına katılımını artırmak.
3. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda yerel ve ulusal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmak.

Proje İlleri

Diyarbakır, İstanbul, Mardin, Şanlıurfa

Proje Süresi

3 yıl / Ocak 2005 – Aralık 2007

Proje Faaliyetleri

1. Kız çocuklarının eğitiminin önemi konusunda bilinç yükseltmeye ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin azaltılmasına yönelik faaliyetler:
 - Anne Baba Eğitimi Seminerleri
 - Toplum Bilgilendirme Toplantıları
 - Diyalog ziyaretleri
 - İletişim kampanyası
2. Okuryazar olmayan kadın sayısını azaltmaya, özel ve toplumsal alanda kadınların karar verme mekanizmalarına katılmalarını artırmaya yönelik faaliyetler:
 - Toplumsal cinsiyet, vatandaşlık hakları ve seçmen eğitimi konularına odaklanacak bir "Yurttaşlık Eğitimi" Programı ve bu programı eğitimcilerle aktarmaya yönelik bir eğitici eğitimi geliştirilmesi.
 - Eğitici Eğitimi seminerleriyle 410 gönüllü eğitimcinin, okuma yazma öğretme ve kadın hakları ve seçmen eğitimi konuları üzerine eğitim görenek okuma yazma bilmeyenlere kurslar açılması.
 - İşlevsel Yetişkin Okuryazarlığı ve Yurttaşlık Eğitimi Programları uygulanarak 7000 okuma yazma bilmeyen genç kız ve kadına ulaşılması.
3. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği alanında yerel ve ulusal politikaların oluşturulmasına yönelik faaliyetler:
 - Okulu terk durumlarının izlenmesinin değerlendirilmesi ve bir model geliştirilmesi.
 - Eğitimde cinsiyet eşitsizliklerinin yerel STK'lar tarafından izlenmesi için STK izleme gruplarının kurulması.
 - Eğitim alanında cinsiyet eşitliği üzerine tartışma platformları yaratacak ulusal konferanslar ve yerel çalışma atölyeleri düzenlemek.
 - Eğitim alanında cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik "en iyi uygulamalar"ı saptamak ve yaygınlaştırılmasını sağlamak.

- Medya çalışanlarının eğitim reformu haberlerini hazırlamalarına yönelik bir eğitim semineri düzenlemek ve alanda kurslara ziyaretler gerçekleştirmek.
- Kız çocuklarının eğitimi konulu bir WEB sitesi hazırlamak.

Sayılarla Projenin Hedefleri

16 Eğitici Eğitimi Semineri	410 Gönüllü Eğit.ve Kurs	7.000 Kadın
60 Anne-Baba Eğt. Semineri	2.400 Anne – Baba	3.000 Kız Çocuk
40 Toplum Bilg. Toplantısı	3.200 Katılımcı	
40 Diyalog Ziyareti	40 Yerel Lider	
1 Gazeteci Semineri	25 Gazeteci	
1 Ulusal STK İzleme Grubu	14 STK Üyesi	
4 Yerel STK İzleme Grubu	Toplam 40 STK Üyesi	

Proje Ortaklarının Sorumluluk Alanları

- **AÇEV:** Projenin genel koordinasyonunun yanı sıra, proje illerindeki ihtiyaç ve kapasiteyi saptayarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltılması için toplum-merkezli bir destek toplamaya yönelik tüm faaliyetleri ve okuryazar olmayan kadın sayısını azaltmaya yönelik İşlevsel Yetişkin Okuryazarlığı ve Yurttaşlık Eğitimi Programlarını uygulama çalışmalarını gerçekleştirmek.
- **KA.DER:** Özel ve toplumsal alanda kadınların karar verme mekanizmalarına katılımlarını artırmaya yönelik “Kadın Hakları ve Seçmen Eğitimi” konulu bir eğitim programı içeriği ve buna bağlı bir eğitici eğitimi programı geliştirmek.
- **ERG:** Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği alanında yerel ve ulusal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmaya yönelik tüm faaliyetler.

